

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยหลักธรรมทางพุทธศาสนา

HUMAN RESOURCE DEVELOPMENT THROUGH BUDDHIST TEACHINGS

พระครูพิสุทธิธรรมาภรณ์¹ และ วิระยา พิมพ์พันธ์²
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง^{1,2}

Phrakhru Phisutthamaporn¹ and Wiraya Pimpun²

Mahamakut Buddhist University Sri Lanchang Campus, Chumphae Education Center^{1,2}

Corresponding Author, Email: Wiraya3110@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้เขียนขึ้นเพื่อต้องการนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นกระบวนการที่พระพุทธศาสนามองว่าเป็นธรรมชาติที่มีอยู่และเป็นไปตามธรรมชาติ ดังนั้น กระบวนการต่าง ๆ ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จึงเริ่มต้นที่ตัวบุคคลกล่าวคือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในด้านต่าง ๆ นั้นได้กำหนดเอาบุคคลเป็นจุดศูนย์กลางแล้วนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาใช้เป็นส่วนประกอบในการพัฒนา ซึ่งจะให้ความสำคัญทั้งเรื่องของร่างกายและจิตใจ โดยหลักธรรมหลักที่นำมาใช้ในการพัฒนา คือ หลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีลสิกขา สมาธิสิกขา และปัญญาสิกขา ซึ่งหลักธรรมทั้งสามประการนี้จะ เป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ได้เป็นอย่างดี

คำสำคัญ: การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์; ทรัพยากรมนุษย์; หลักธรรมทางพุทธศาสนา

Abstract

This article is aimed to demonstrate the concept of human resource development through Buddhist principles. According to Buddhism, Human resource development is a natural process. Therefore, the processes for human resource development will begin

* ได้รับบทความ: 26 สิงหาคม 2564; แก้ไขบทความ: 23 ธันวาคม 2564; ตอรับตีพิมพ์: 29 ธันวาคม 2564

Received: 26 August 2021; Revised: 23 December 2021; Accepted: 29 December 2021

with the person individually. That is to say, the development of human resources in various areas has defined people as the centralization. Then the Buddhist principles would be used as a component in development which gives importance to both physical and mental matters. The Buddhist principles used in the development are the Tri Sikkha principles; the Sila Sikkha, Samadhi Sikkha and Panya Sikkha. These three Sikkha will run the process of human resources development actively.

Keywords: Human Resource Development; Human Resource; Buddhist Principles

บทนำ

สังคมในปัจจุบันนี้ มีการพัฒนาไปอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องเป็นอย่างมากสืบเนื่องมาจากสภาพของธรรมชาติโดยทั่วไป มนุษย์พัฒนาตนเองมาโดยเป็นลำดับ ในตอนแรกก็อยู่กันเป็นกลุ่มเฉพาะตนปกป้อง แต่พวกตนเป็นหลักในขณะเดียวกันก็เป็นศัตรูกับกลุ่มอื่น ๆ แกร่งแย่งชิงดี สู้รบกับกลุ่มอื่น ๆ จนภายหลังมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาใช้ปัญญาในการวิวัฒนาการ ที่เปลี่ยนแปลงไปสามารถรวมกลุ่มให้ใหญ่ขึ้นไปเรื่อย ๆ และสามารถอยู่ร่วมกันได้มนุษย์นั้นเป็นสังคม คือ การอยู่รวมเป็นกลุ่ม ๆ ไม่ได้อยู่อย่างโดดเดี่ยวอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ๆ ที่มีลักษณะต่าง ๆ แตกต่างกันไป เป็นต้นว่า อยู่เป็นครอบครัว เผ่าพันธุ์ชุมชน สังคมและประเทศชาติ เมื่อบุคคลมารวมกันเป็นกลุ่มนั้นย่อมมีผู้นำและผู้ตามของประชาชนหรือคนในกลุ่มยังมีการควบคุมดูแล การจัดระเบียบ และการพัฒนา เพื่อให้เกิดความสงบสุข และมีการพัฒนาขึ้นมาได้อย่างต่อเนื่อง เมื่อมีกลุ่มคนเหล่านี้ก็ย่อมมีในสิ่งที่ดีที่เจริญต่อไป ในทางคำกริยา คำว่า พัฒนา หมายความว่า การทำให้เจริญ ทำให้เติบโตงอกงามและมากขึ้น (พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2542 : 238) โดยธรรมชาติแล้วมนุษย์ทุกคนอยากเป็นคนที่มีสมบูรณ์ มีชีวิตที่มีความสุขในการดำเนินชีวิต ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตัวเองได้ตั้งไว้จึงจะต้องมีการพัฒนาตนเองให้มีการเรียนรู้ สร้างวิสัยทัศน์ใหม่ ๆ ที่ทันสมัยต่อยุค ในปัจจุบันนี้เมื่อมาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตนเองให้ตนเองได้ทันยุคทันสมัย มีความเจริญงอกงาม มีความรู้ มีทักษะและมีความสามารถในการพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงานด้านการอยู่ร่วมกันกันสังคม มีปัญญาและคุณธรรมควบคู่ไปด้วย ดังคำที่ว่า เมื่อไม่ได้พัฒนาที่จิตใจจะพัฒนาด้านใด ๆ ก็ไร้ผล การพัฒนาจึงต้องเริ่มที่ใจคน เพื่อเกิดผลพัฒนาที่ถาวร

จุดมุ่งหมายของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในพระพุทธศาสนา

จุดมุ่งหมายของกระบวนการพัฒนามนุษย์ในแนวความคิดพื้นฐานทางพระพุทธศาสนานั้น พระพุทธศาสนามองว่า สิ่งทั้งหลายทั้งปวงเป็นธรรมชาติที่มีอยู่และเป็นไปตามธรรมชาติในระบบความสัมพันธ์

แห่งเหตุปัจจัยและมนุษย์ก็เป็นส่วนหนึ่งในระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยของธรรมชาตินั้น

ในเมื่อมนุษย์อยู่ในระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยของธรรมชาติชีวิตและการกระทำของมนุษย์ก็ย่อมเป็นไปตามระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยนั้น เพราะฉะนั้นมนุษย์ทำอะไรลงไปก็มีผลในระบบเหตุปัจจัยนี้ มนุษย์เป็นสัตว์ที่ฝึกได้และต้องฝึก ทางพระเรียกว่าเป็นธรรมมะ คือ มนุษย์เป็นสัตว์ที่พัฒนาได้ ข้อนี้ถือว่าเป็นความคิดรากฐานที่สำคัญที่สุด การเกิดระบบจริยธรรมในพระพุทธศาสนาขึ้นมา ก็เพราะถือว่ามนุษย์เป็นสัตว์ที่ฝึกได้และต้องฝึกหลักนี้เป็นแกนสำคัญของจริยธรรมในพระพุทธศาสนาซึ่งทำให้จริยธรรมมีความหมายเท่ากับการศึกษา ความสามารถของมนุษย์ที่พัฒนาแล้วอย่างหนึ่งคือการทำให้ความแตกต่างกลายเป็นความประสาน เสริมเติมเต็มกลมกลืนซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดความสมบูรณ์และดุลยภาพ เครื่องวัดการพัฒนาของมนุษย์ที่แท้จริงคือการทำความสามารถยิ่งขึ้น ๆ ในการทำให้ความเป็นอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์และสรรพสิ่งทั้งหลายเกื้อกูลเอื้อประโยชน์แก่กันมากขึ้นเบียดเบียนกันน้อยลง และทำให้โลกอุดมสมบูรณ์งดงามเหมาะแก่การอยู่อาศัยมากยิ่งขึ้น (พระพรหมคุณาภรณ์, 2561 : 151) พระพุทธศาสนาได้แบ่งจุดหมายของชีวิตออกเป็น 2 ระดับ คือ จุดหมายระดับโลกียะและระดับโลกุตระ การจะเข้าถึงแต่ละจุดหมายนั้นมีวิธีการที่แตกต่างกันและคุณสมบัติของผู้สำเร็จในแต่ละเป้าหมายก็แตกต่างกันเช่นกัน ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

จุดหมายระดับโลกียะ ในการจะเข้าถึงจุดหมายระดับโลกียะนั้น สามารถทำได้โดยการดำเนินชีวิตให้บรรลุประโยชน์ที่เป็นจุดหมายของการมีชีวิตในปัจจุบันและในเบื้องหน้าซึ่งในทางพระพุทธศาสนาใช้หลักทฤษฎีมมิกัตถะ หมายถึง จุดหมายขั้นตาเห็นหรือประโยชน์ปัจจุบัน ที่สำคัญประกอบด้วยสิ่งเหล่านี้ คือ มีสุขภาพดี ร่างกายแข็งแรง ไร้โรค งามสง่า อายุยืนยาว มีเงิน มีงาน มีทรัพย์สินจากอาชีพสุจริต พึ่งตนได้ทางเศรษฐกิจ มีสถานภาพดี ทรงยศ เกียรติ ไม้ตรี เป็นที่ยอมรับในสังคม และมีครอบครัวผาสุก ทำวงศ์ตระกูลให้เป็นที่น่าถือ นอกจากนั้นยังใช้หลักสัมปรายิกัตถะ หมายถึง จุดหมายขั้นเลยตาเห็นหรือประโยชน์เบื้องหน้า ที่เป็นคุณค่าของชีวิตซึ่งให้เกิดความสุขล้าลึกภายในโดยเฉพาะ กล่าวคือ ความอบอุ่นสบายซึ่งสุขใจ ด้วยศรัทธา มีหลักใจ ความภูมิใจในชีวิตที่สะอาด ที่ได้ประพาสแต่ความดีงามสุจริต ความแก้แค้นล้างแค้นใจ ด้วยมีปัญญาที่จะแก้ปัญหา นำพาชีวิตไป และความโปร่งโล่งมั่นใจ ว่าได้ทำกรรมดี มีหลักประกันวิถีสู่ภพใหม่ (พระพรหมคุณาภรณ์, 2549 : 15)

จุดหมายระดับโลกุตระ จุดหมายระดับโลกุตระนั้น จัดเป็นจุดหมายสูงสุด หรือประโยชน์อย่างยิ่งในพระพุทธศาสนา คือ การมีปัญญารู้เท่าทันความจริง เข้าถึงธรรมชาติของโลกและชีวิตอันทำให้จิตใจเป็นอิสระโดยไม่หวั่นไหวหรือถูกรบกวนด้วยความผันผวนปรวนแปรต่าง ๆ ไม่ผิดหวังโศกเศร้าบิคับคั้นจิตเพราะความยึดติดถือมั่นในสิ่งใด ๆ ปลอดโปร่ง สงบ ผ่องใส สดชื่น เบิกบานใจตลอดเวลา และเป็นอยู่และกระทำการด้วยปัญญาซึ่งมองที่เหตุปัจจัย จะเห็นได้ว่าพระพุทธศาสนาตั้งจุดหมายสูงสุดไว้ที่การบรรลุนิพพาน ซึ่งจัดว่าเป็นจุดหมายที่มนุษย์สามารถพัฒนาตนเองให้บรรลุถึงได้ด้วยการพัฒนา

ซึ่งในพระพุทธศาสนาใช้คำว่า ภาวนา แปลว่า การทำให้มีทำให้เป็นและการบรรลุนิพพานมีความสัมพันธ์กับบุคคลและเงื่อนไขต่าง ๆ ในการบรรลุนิพพาน มีความสัมพันธ์กับบุคคลและเงื่อนไขต่าง ๆ ในการบรรลุนิพพาน ซึ่งจะนำเสนอเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นแรก นิพพานเป็นภาวะที่ทุกคนอาจบรรลุได้ในชาตินี้คุณลักษณะอย่างหนึ่งของนิพพานที่ว่า สนิทอุจิก หมายถึง เห็นชัดได้เองประจักษ์ได้ในชีวิตนี้ และ อกาลิก หมายถึง ไม่จำกัดกาล ไม่ขึ้นต่อเวลา เหล่านี้เป็นการแสดงถึงการบรรลุนิพพานเป็นสิ่งที่สามารถบรรลุได้ในชาตินี้ ดังมีพุทธพจน์ตรัสไว้ดังนี้ บุรุษเป็นวิญญู ไม่โอ้อวด ไม่มีการยา เป็นคนตรง จงมาเถิด เราจะสั่งสอน เราจะแสดงธรรม เมื่อเขาปฏิบัติตามคำสั่งสอนก็จักประจักษ์แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งขึ้นเองซึ่งประโยชน์ยอดเยี่ยมที่กุลบุตรทั้งหลายผู้ออกจากเรือนบวชเป็นอนาคาริกโดยชอบอันเป็นจุดหมายของพราหมณ์ เข้าถึงอยู่ในปัจจุบันนี้ทีเดียว (มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 11, 2539 : 237)

ประเด็นที่สอง นิพพานเป็นจุดหมายที่ทุกคนเข้าถึงได้ ไม่จำกัดชาติ ชั้น หญิง ชาย เมื่อบุคคลใดมีฉันทะเพียรพยายามมีความพร้อมแล้ว ก็สามารถบรรลุได้ไม่มีข้อจำกัดว่าจะต้องเป็นคนชาติชั้นวรรณะใดมีฐานะอย่างไรยากจนมั่งมีเป็นหญิงหรือชายเป็นคฤหัสถ์หรือบรรพชิต ดังมีพุทธพจน์ตรัสไว้ดังนี้ ทางนั้นชื่อว่าทางสายตรงทิศนั้นชื่อว่าทิศไม่มีภัยรชชื่อว่าไร้เสียงประกอบด้วยลัทธิคือธรรม มีหิริเป็นฝามีสติเป็นเกราะกั้น ธรรมณันั้นเราบอกให้มีสัมมาทิฐินำหน้าเป็นสารภี บุคคลใดมียานเช่นนี้จะป็นสตรีหรือบุรุษก็ตามเขาย่อมไ้ชยานนั้นถึงในสำนักแห่งนิพพาน

ประเด็นสุดท้าย คือ การบรรลุนิพพานแม้จะอาศัยความสำเร็จทางจิต (เจโตวิมุตติ) คือ ฌานสมาบัติเป็นพื้นฐานไม่มากก็น้อย และผู้บรรลุนิพพานก็มีความเกี่ยวข้องกับความสำเร็จทางจิตนั้นอยู่เรื่อย ๆ ในการดำเนินชีวิต แต่นิพพานก็เป็นภาวะต่างจากความสำเร็จทางจิตเหล่านั้นซึ่งพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) ได้สรุปเกี่ยวกับผลพิเศษของการบรรลุนิพพานไว้ 5 ประการ กล่าวคือ

ประการที่หนึ่ง ทำให้เกิดความหลุดพ้นขั้นสุดท้ายโดยสิ้นเชิง เช่น ในทางจริยธรรมมีความไม่เห็นแก่ตัวที่แท้จริงกล่าวคือ เป็นอาการของการที่ได้ทำลายความยึดมั่นในตัวตนลงได้ด้วยปัญญาที่มองเห็นสถานะของสิ่งทั้งหลายจึงทำให้ไม่เห็นแก่ตัวนั้นสามารถทำได้โดยไม่ต้องฝืนไม่ต้องอาศัยกำลังจิต

ประการที่สอง ในการที่จะประจักษ์แจ้งนิพพานนั้น ไม่ว่าผู้ปฏิบัติจะได้บรรลุความสำเร็จทางจิตไว้แล้วสูงเพียงใดก็ตามเขาจะต้องหลุดพ้นจากความติดใจพอใจในผลสำเร็จทางจิตนั้น กล่าวคือการข้ามพ้นซึ่งความผูกพันในผลสำเร็จเหล่านั้นไปได้ก่อนจึงจะบรรลุนิพพานได้ซึ่งถือเป็นส่วนเติมเต็มของความสำเร็จทางจิตโดยผลสำเร็จทางจิตเท่าใดก็ตามที่ตนเคยได้ไว้แล้ว ผู้บรรลุนิพพานสามารถใช้ประโยชน์ได้ทั้งหมด เช่น ใช้เป็นที่พักผ่อนหาความสุขยามว่างอย่างที่เราเรียกว่า ทิฐุธรรมสุขวิหาร คือ เป็นการนำเอาฌานสมาบัติมารับใช้การดำเนินชีวิตประจำวัน เป็นต้น และผลสำเร็จทางจิตที่เคยได้ไว้แล้วซึ่งตามปกติยังอาจเสื่อมถอยได้กลายเป็นภาวะไม่เสื่อมถอย

นอกจากนี้ยังเป็นการเพิ่มความสามารถและขยายวิสัยแห่งการแสวงผลสำเร็จทางจิตให้กว้างขวางลึกซึ้งยิ่งขึ้น

ประการที่สาม การบรรลุนิพพานทำให้กิเลสและความทุกข์นั้นสูญเสียได้ด้วยปัญญา โดยการดับเฉพาะสิ่งที่ชั่วร้ายซึ่งได้แก่ อวิชชา ตัณหา อุปทาน ดับภพชาติ เป็นต้น และเมื่อดับสิ่งเหล่านี้แล้วก็กลับมีคุณลักษณะที่ดีเด่นขึ้นมาแทน กล่าวคือ เป็นการดำเนินชีวิตด้วยปัญญาและการบำเพ็ญกิจด้วยกรุณาซึ่งเป็นสิ่งที่ล้าพังความสำเร็จทางจิตไม่อาจให้เกิดขึ้นได้

ประการที่สี่ การบรรลุนิพพานทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในตัวมนุษย์เป็นการเปลี่ยนจิตใจเปลี่ยนลักษณะความคิดเปลี่ยนบุคลิกภาพมีโลกทัศน์และชีวทัศน์อย่างใหม่ มีระบบพฤติกรรมมั่นคงด้วยเหตุที่มีความเปลี่ยนแปลงในทางจิตใจที่สำคัญ 2 ด้าน คือ ความรู้ ความเข้าใจ ความคิดเห็น และความเชื่อถืออันเป็นเรื่องทางด้านวิชาและปัญญาอย่างหนึ่งและความรู้สึกเกี่ยวกับคุณค่าหรือการสนองความต้องการอันเป็นเรื่องทางด้านตัณหาและฉันทะอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งผู้บรรลุนิพพานจะสามารถมองเห็นโลกและชีวิตตามสภาวะของธรรมดาแห่งธรรมชาติดูเห็นสิ่งทั้งหลายพ้นจากการติดยึดในเวทนาที่จะเสพเสวยมองเห็นสิ่งที่จะต้องปฏิบัติต่อสิ่งทั้งหลายไปตามความสอดคล้องกับสภาพที่เป็นจริงเป็นบุคลิกภาพและระบบพฤติกรรมอย่างใหม่ที่หลุดพ้นจากโลกธรรมหรือแม้จะอยู่ในโลกแต่ไม่ติดโลก

ประการที่ห้า การสนองความต้องการของมนุษย์ต้องเป็นไปทั้งด้านทิฐฐัมมิกัตถะ สัมปรายิกัตถะ และปรมัตถะด้วย กล่าวคือ ความต้องการของมนุษย์มิใช่ต้องการเพียงในเรื่องของวัตถุที่เป็นเรื่องของประโยชน์ปัจจุบันเท่านั้นแต่มนุษย์ยังต้องการในเรื่องของจิตใจด้วยซึ่งถือเป็นประโยชน์เบื้องต้นและความต้องการในประโยชน์ขั้นสูงสุดซึ่งในความสำเร็จทางจิตยังจัดอยู่ในระดับสัมปรายิกัตถะ คือประโยชน์หรือจุดหมายที่ล้าลึกเหล่านี้ออกไปจากทิฐฐัมมิกัตถะเป็นระดับถัดออกไปหรือขั้นรองยังจะต้องก้าวออกไปอีกสู่ขั้นสุดท้าย คือ นิพพาน ซึ่งเป็นปรมัตถะหรือจุดหมายสูงสุดอันเป็นความสุขสมบูรณ์ที่แท้จริง (พระพรหมคุณาภรณ์, 2549 : 44) ลักษณะสำคัญที่เป็นพื้นฐานทางความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตของผู้บรรลุนิพพาน คือ กรุณา พระอรหันต์เป็นผู้ดับกรรมหรือสิ้นกรรมการกระทำของท่านจึงไม่เป็นกรรมแต่เป็นกริยามิปัญญาเป็นแรงจูงใจและมีกรุณาเป็นคุณธรรมเกิดแทรกโดยเป็นผลสืบเนื่องจากปัญญาและความมีจิตใจเป็นอิสระ ดังนั้นกิจหรืองานหลักของผู้บรรลุนิพพานจึงได้แก่ การแนะนำสั่งสอนให้ความรู้ส่งเสริมสติปัญญาและคุณธรรมต่าง ๆ ตลอดจนการดำเนินชีวิตและทำตัวเป็นแบบอย่างในทางที่มีความสุขมีคุณธรรม และเป็นชีวิตที่ติงามทั้งภาวะทางปัญญาภาวะทางจิตและภาวะทางความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตของผู้บรรลุนิพพานทั้งหมดรวมอยู่ที่หลัก 3 ประการ คือ วิชา วิมุตติ และกรุณา ซึ่งหมายถึง ความหลุดพ้นเป็นอิสระโดยอาศัยความรู้การมองเห็นสรรพสิ่งตามความเป็นจริงและส่งผลให้เป็นพลังแผ่ปรีชาญาณออกไปสู่ผู้อื่นโดยการอุทิศตนและบำเพ็ญประโยชน์แก่ส่วนรวม (พระพรหมคุณาภรณ์, 2538 : 374)

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธ

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในทางพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาให้มนุษย์เป็นศูนย์กลางในการพัฒนา กล่าวคือ มนุษย์ต้องเป็นผู้กระทำด้วยการฝึกฝนอบรมให้เกิดคุณสมบัติภายในตน ซึ่งได้แก่ คุณสมบัติทางกาย ทางศีล ทางจิต และทางปัญญาที่ส่งผลไปสู่ภายนอกตน เป็นความสัมพันธ์กับมนุษย์และวัตถุซึ่งแสดงออกผ่านพฤติกรรมทางกายและวาจา ดังนั้นมนุษย์จึงเป็นผู้กระทำหรือผู้สร้างให้เกิดมีคุณสมบัติดังกล่าวนี้ให้เกิดการพัฒนาในแง่ความเป็นมนุษย์และมนุษย์ก็ยังเป็นผู้ที่ถ่ายทอดคุณสมบัติที่ตนทำให้มีขึ้นไปสู่ภายนอกซึ่งเป็นการพัฒนาในแง่ของทรัพยากรมนุษย์ ด้วยเหตุนี้เมื่อพระพุทธศาสนาเน้นความสำคัญของมนุษย์ด้วยการพัฒนา ดังนั้นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีต่อมนุษย์ในแง่บทบาทที่ควรพิจารณาต่อไป หลักพุทธธรรมที่นำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนามนุษย์ ซึ่งมีความจำเป็นจะต้องฝึกฝนตนเองตามหลักพระพุทธศาสนาเพื่อให้การดำรงอยู่ด้วยความไม่ประมาท ไม่เมาในชีวิต เมาในความมั่งมี เมาในสิ่งนั้นในสิ่งนี้ ซึ่งเป็นสิ่งไม่ถาวรแต่ประการใดเลยนอกจากธรรมะที่เป็นยารักษาให้พ้นจากความทุกข์ แม้เราจะมีชีวิตเกิด ความแก่ ความเจ็บ ความตายเป็นกฎธรรมดาของโลก แต่ถ้ารู้จักพัฒนาตนให้ปฏิบัติต่อการดำเนินชีวิตที่ดีแล้วย่อมดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพไปในตัวเอง การพัฒนาตนของบุคคลตามแนวพุทธต้องตั้งอยู่บนหลักภาวะ 3 คือ กายภาวะ จิตภาวะ และปัญญาภาวะ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 11, 2539 : 172)

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนานั้นต้องพัฒนาตนให้เป็นคนดีก่อนแล้ว สังคมก็จะดีไปด้วยซึ่งตรงกับข้อความที่ว่า หลักแห่งความประพฤดีหรือแนวทางของการประพฤติดี ปฏิบัติชอบของการดำเนินชีวิตของมนุษย์ เพราะหลักศีลธรรมเป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติตนที่สร้างสรรค์ชีวิตคนให้เป็นคนดี ทั้งเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตเพื่อให้บรรลุถึงจุดหมายปลายทางสูงสุดของชีวิต (พระธรรมโกศาจารย์, 2533 : 31) หลักพื้นฐานของมนุษย์มีจุดหมายที่เหมือนกันคือ การมีชีวิตที่ไม่มีโทษภัยอยู่ในสังคมที่ปกติสุขจึงสร้างกฎระเบียบขึ้นในสังคมมนุษย์ คือ ศีล 5 เป็นเสมือนระเบียบปฏิบัติของสังคม การละเมิดศีล 5 ย่อมก่อให้เกิดความไม่ดีงามสำหรับตนเองและสังคม ความไม่สงบเรียบร้อยในสังคม ความประพฤติผิดในระดับพื้นฐานเป็นเหตุของความทุกข์ความเดือดร้อนจึงเกิดความขัดแย้งเอาเปรียบจะทำอะไรก็แสดงออกไปตามความวุ่นวายตกอยู่ในอำนาจของกิเลสเหล่านั้นคือไม่มีความเข้มแข็งในการควบคุมตนเอง

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่นำมาใช้ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

เพื่อให้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความสุขและหลุดพ้นจากความทุกข์ดับกิเลสได้สิ้นเชิง การประพฤติปฏิบัติจะต้องสอดคล้องกับจุดหมายปลายทางสูงสุดของชีวิต คือการบรรลุถึงนิพพานอันเป็น

ความสุขอย่างหนึ่งที่ชีวิตมนุษย์ทุก ๆ ชีวิตต้องการหลักธรรมที่นำมาใช้ในการพัฒนาชีวิต ได้แก่ หลักธรรมที่นำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน คือ ไตรสิกขา 3, ศีล 5, สัมปยุตธรรม 7, พรหมวิหารธรรม 4, และ สังคหวัตถุ 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมที่มีจุดมุ่งหมายให้มนุษย์มีชีวิตที่ประเสริฐ และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และไม่เบียดเบียนกัน การพัฒนาตนของบุคคลตามแนวพุทธต้องตั้งอยู่บนหลักภาวะ 3 คือ กายภาวนา จิตภาวนา และปัญญาภาวนา (มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 11, 2539 : 172) ซึ่งบุคคลสามารถปฏิบัติตามหลักธรรมนี้เพื่อจะก่อให้เกิดประโยชน์ 3 ประการ คือ

1) ทำให้บุคคลเป็นคนดีของสังคม เป็นผู้มีระเบียบวินัย เคารพกฎหมาย แต่อยู่ในกรอบวัฒนธรรม ประเพณีที่ดีงามของสังคม พระพุทธเจ้าสอนให้บุคคลงดเว้นกายทุจริต วาจาทุจริต และประพฤติดังแต่กายสุจริต วาจาสุจริต อันเป็นไปตามหลักของศีลเรียกว่า กายภาวนา กายภาวนานี้เป็นวิธีการพัฒนาบุคคลด้านพฤติกรรมที่แสดงออกทางกายและวาจาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสังคมให้บุคคลแสดงออกเฉพาะพฤติกรรมในด้านดีเท่านั้น

2) ทำให้บุคคลมีจิตใจและอารมณ์มั่นคง เป็นผู้มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่คนอื่นเป็นคนดีที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม พระพุทธเจ้าสอนให้บุคคลงดเว้นความโลภ ความพยาบาท แล้วให้ประพฤติดังแต่โมหะสุจริต ไม่มีความโลภ ไม่มีความพยาบาทหรือมีจิตใจเสียสละและยินดีให้อภัย ตามมโนสุจริต เป็นการพัฒนาจิตใจตามหลักของสมาธิที่เรียกว่า จิตภาวนา

3) ทำให้บุคคลได้รู้และเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ อย่างถูกต้องตามความเป็นจริง เป็นสัมมาทิฐิ ละมโนทุจริต ปฏิบัติตามมโนสุจริตเป็นการพัฒนาบุคคลตามหลักของปัญญา เรียกว่า ปัญญาภาวนา การปฏิบัติข้อนี้เป็นการพัฒนาบุคคลให้เข้าใจชีวิตอย่างแจ่มแจ้งจนถึงสัมมาญาณและบรรลุสัมมาวิมุตติ ความหลุดพ้นจากกิเลสได้อย่างสิ้นเชิง ซึ่งถือเป็นปัญญาภาวนา เช่นกัน (โกศล เพ็ชรวงศ์, 2533 : 33)

การวางแผนทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธ

หลักพุทธธรรมที่นำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งมีความจำเป็นจะต้องฝึกฝนตนเองตามหลักพระพุทธศาสนาเพื่อให้ดำรงอยู่ด้วยความไม่ประมาท และธรรมะก็จะเป็นยาใจที่รักษาให้พ้นจากความทุกข์แม้เราจะมีชีวิต การแก่ การเจ็บ การตายนี้เป็นกฎของธรรมชาติของโลก เมื่อรู้จักกฎของโลกแล้วถ้ารู้จักพัฒนาตนให้ปฏิบัติต่อการดำเนินชีวิตที่ดีแล้ว ย่อมจะพัฒนาตนเองอย่างมีคุณภาพ หลักธรรมที่นำมาวางแผนในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ในที่นี้วิเคราะห์หลักธรรมซึ่งเกี่ยวกับการวางแผนในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คือ

สุจริต การประพฤติดชอบ การประพฤติดีหรือความประพฤติดี ใช้คำว่า การ เป็นเรื่องของกาย และ วาจา ส่วนที่ใช้คำว่า ความ เป็นเรื่องของจิตใจ มโนสุจริต การประพฤติดีที่เป็นเหตุให้บุคคลเป็นคนดีอันเป็นที่พึงประสงค์เป็นที่ปรารถนาของอารยชน โดยเหตุที่คนเราจะมีคุณค่าหรือมีความดีพอที่คนอื่นจะเห็นความสำคัญและให้ความสำคัญแล้วยกย่องนับถือหรือไว้นับถือใจยอมคบหาสมาคมด้วย

ก็เพราะมีดีอยู่ในตัว เช่น การประพฤติดีหรือความประพฤติดี ดีประเภทนี้เป็นความดีขั้นพื้นฐานในตัวคน เพราะคนที่มีดีเป็นพื้นฐานแล้วแม้ดีอย่างอื่นจะบกพร่องไปบ้างก็ยังจะเอาตัวรอดเป็นที่ไว้เนื้อเชื่อใจของคนอื่นได้หรือยังพอที่จะแสวงหาความเจริญก้าวหน้าให้แก่ตนเองได้ พระพุทธศาสนาได้วางหลักสุจริตธรรมเป็นเครื่องกำหนดวัดบุคคลว่าเป็นผู้มีความประพฤติดี จำแนกตามทวารเป็น 3 ทวาร หรือ สุจริต 3 อย่าง ดังนี้

1) กายสุจริต การประพฤติดีทางกาย การงดเว้นคือไม่ใช้กายทำความชั่วเลวทรามต่อผู้อื่นหรือสัตว์อื่น จำแนกเป็น 3 อย่างคือ เว้นจากการฆ่าสัตว์ เว้นจากการลักทรัพย์ เว้นจากการประพฤติดีกในกาม

2) วาจาสุจริต การประพฤติดีทางวาจา การงดเว้นคือไม่ใช้คำพูดที่ชั่วร้ายต่อผู้อื่น จำแนกเป็น 4 อย่างคือ เว้นจากการพูดเท็จ เว้นจากการพูดส่อเสียด เว้นจากการพูดคำหยาบ เว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ

3) มโนสุจริต ความประพฤติดีทางใจ ความรู้จักยังคิดไม่ปล่อยจิตให้คิดชั่วร้ายบงการภัยอันตรายหรือชีวิตของผู้อื่นแต่ให้คิดดีถูกต้องตามหลักกุศลธรรม จำแนกเป็น 3 อย่าง คือ ความไม่โลภอยากได้ของเขา ความไม่พยาบาทปองร้ายเขา ความเห็นชอบตามคลองธรรม

สุจริต 3 อย่างนี้เป็นสิ่งที่มนุษย์ควรทำความประพฤติให้เกิดขึ้นในตนเอง (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 34, 2539 : 327) เมื่อมนุษย์ปฏิบัติตามหลักธรรมดังกล่าวแล้ว จะทำให้มนุษย์อยู่อย่างมีความสุขและหลักธรรมที่มนุษย์ควรพยายามเข้าถึงให้ได้สม่ำเสมอหรือสุขอันชอบธรรมที่มนุษย์พึงมี ซึ่งมนุษย์จะสมบูรณ์ได้ก็เพราะสุข 4 อย่างนี้ คือ

1) อตถิสุข สุขเกิดแต่ความมีทรัพย์ ความภูมิใจ อิ่มเอิบใจว่าตนมีโภคทรัพย์ที่ได้มาด้วยน้ำพักน้ำแรง ความขยันหมั่นเพียรของตนและโดยชอบธรรม บุคคลที่ขยันทำงานเก็บเงินทองไว้ได้เป็นจำนวนพอเพียงย่อมมีความสุขสบายใจภูมิใจในความพยายามของตนถือว่าเป็นความสุขประการหนึ่ง

2) โภคสุข สุขเกิดแต่การจ่ายทรัพย์บริโภค ความภูมิใจอิ่มเอิบใจว่าตนได้ใช้ทรัพย์ที่ได้มาโดยชอบธรรมนั้นเลี้ยงชีพเลี้ยงผู้ควรเลี้ยงและบำเพ็ญประโยชน์

3) อนณสุข สุขเกิดแต่ความไม่เป็นหนี้ ความภูมิใจอิ่มเอิบใจว่าตนเป็นไทไม่มีหนี้สินติดค้างใคร ความไม่เป็นหนี้เป็นสุขอย่างไรนั้นคนที่ไม่เป็นหนี้เท่านั้นรู้สึกได้และความเป็นหนี้เป็นทุกข์ คนจะมีความสุขแท้ต้องพึงการงานที่ไม่มีโทษ คือ ไม่ผิดกฎหมาย ไม่ผิดศีลธรรม ไม่เป็นที่ครหาของปวงชน

4) สุขข้อที่ 4 นี้ นับว่ามีค่ามากที่สุดกว่าสุข 3 ข้อข้างต้น (แก้ว ชิตตะขบ, 2549 : 132) เมื่อมนุษย์มีความสุขทางโภคทรัพย์แล้วมนุษย์ควรระลึกถึงคุณธรรมประจำตัวของอุบาสก อุบาสิกาหรือองค์คุณของอุบาสิก อุบาสกอย่างยอดเยี่ยม ซึ่งเรียกว่า อุบาสก อุปาสิกาธรรม คือ

ประกอบด้วยศรัทธา ต้องมีความเชื่อมั่นในพระรัตนตรัยอย่างมั่นคงไม่หวั่นไหว ไม่แกว่งไกว ถือธรรมเป็นใหญ่และสูงสุด มีความเชื่อประกอบด้วยปัญญา คือเชื่อในบุคคลและสิ่งที่ควรเชื่อตามหลักศรัทธาในพระพุทธศาสนาที่กำหนดไว้ 4 ประการ คือ เชื่อว่าพระผู้มีพระภาคเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าจริง

เชื่อว่ากรรมดีกรรมชั่วมีอยู่จริง เชื่อว่าผลแห่งกรรมดีกรรมชั่วมีอยู่จริง และเชื่อว่าสรรพสัตว์มีกรรมเป็นของตน ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว

มีศีลบริสุทธิ ต้องมีศีล 5 อันเป็นศีลของอุบาสก อุบาสิกา ที่ไม่ต่าง ไม่พร้อย ไม่ขาด ไม่ทะลุ รวมถึงมีความประพฤติและเลี้ยงชีพเป็นแบบอย่างได้ด้วย

ไม่ถือมงคลตื่นข่าว เชื่อกรรม ต้องเป็นผู้มุ่งหวังผลจากการกระทำด้วยริ้วแรงความเพียรพยายามตามเหตุผลไม่ตื่นข่าวเล่าลือโศกลางเรื่องขลังมงคลไม่หวังผลจากการขออำนาจลบล้างบาป เพราะพระพุทธศาสนาสอนไม่ให้ถือนั่นแต่สอนให้เชื่อว่าเรามีกรรมเป็นของของตน เราทำดีจักได้ดี ทำชั่วจักได้ชั่ว

ไม่แสวงเขตบุญนอกพุทธศาสนา ต้องไม่ยอมเชื่อถือ ไม่นับดี ไม่ปฏิบัติกิจหรือพิธี ต่าง ๆ อันมิใช่หลักทางพระพุทธศาสนา โดยแสวงหาแต่ทักษิณียบุคคลคือพระภิกษุสุปฏิปันโนในพระพุทธศาสนาที่ควรแก่ทักษิณาและจัดเป็นบุญเขตชั้นยอดของชาวโลก

บำเพ็ญบุญแต่ในพุทธศาสนา ต้องมีความริเริ่มกระทำการส่งเสริมสนับสนุนกุศลกิจในพระพุทธศาสนาเป็นเบื้องต้น โดยเป็นผู้ชักนำในการอุปถัมภ์บำรุงคุ้มครองพระพุทธศาสนาเมื่อจะทำบุญกุศลมีทานเป็นต้น ก็ทำในภิกษุสงฆ์ก่อนแล้วจึงควรทำบุญตามลัทธิศาสนาและประเพณีอื่น ๆ โดยไม่ผิดศีลธรรม (แก้ว ขิดตะขบ, 2549 : 140) หลักธรรมที่ได้นำมากล่าวถึงเป็นหลักธรรมที่มนุษย์ควรนำไปปฏิบัติเพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความมั่นคงและเจริญตลอดไป

การพัฒนาตนเองตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

การพัฒนาตนเป็นการเรียนรู้และการปฏิบัติเพื่อนำไปสู่ความพอดีหรือการมีคุณภาพของชีวิต มีความสัมพันธ์อันกลมกลืนระหว่างการดำเนินชีวิตของบุคคลกับสภาพแวดล้อมและมุ่งการกระทำตนให้มีความสุขด้วยตนเอง รู้เท่าทันตนเอง เข้าใจตนเองมากกว่าการพึ่งพาอาศัยวัตถุจึงเป็นแนวทางการพัฒนาชีวิตที่ยั่งยืน หลักการพัฒนาตนตามแนวพุทธธรรมอันประกอบด้วยสาระสำคัญ 3 ประการ คือ

1) ทมะ คือ การรู้จักข่มใจ ข่มระงับความเคยชินที่ไม่ดีทั้งหลายได้ไม่ยอมให้กิเลสรับรื้อ หลอกล่อชักนำไปสู่ความเลวร้ายได้และการฝึกปรับปรุงตนเอง โดยทำคุณความดีให้เจริญก้าวหน้า

2) สิกขา คือ การศึกษาเพื่อให้รู้แจ้ง รู้จักประโยชน์มองทุกอย่างเป็นการเรียนรู้เพื่อปรับปรุงและพัฒนาตัวเอง เป็นกระบวนการฝึกฝนตนเองในการดำเนินชีวิตเรียกว่า ไตรสิกขา

3) ภาวนา คือ คำนี้ตรงกับคำว่าพัฒนา ซึ่งประกอบด้วย กายภาวนา ศีลภาวนา และปัญญาภาวนา เทียบได้กับการพัฒนาทางกาย พัฒนาทางสังคม พัฒนาอารมณ์และพัฒนาสติปัญญา

ศีลภาวนา หมายถึง การพัฒนาการกระทำ ได้แก่ การสร้างความสัมพันธ์ทางกายและวาจา กับบุคคลอื่นโดยไม่เบียดเบียนกันไม่กล่าวร้ายทำลายผู้อื่นไม่กระทำการใด ๆ ที่จะก่อความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่นแต่จะใช้เวลาและการกระทำที่ดี ให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลและเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดี

จิตตภาวนา หมายถึง พัฒนาจิตใจเพื่อให้จิตมีคุณภาพดี สมรรถภาพทางจิตดีและสุขภาพจิตดี คุณภาพจิตดีคือจิตใจที่มีคุณธรรม ได้แก่ มีเมตตา กรุณา มุทิตา มีศรัทธา และมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นต้น

สมรรถภาพทางจิตดี คือ การมีความพร้อมในการทำงาน ได้แก่ ขันติคือมีความอดทน สมาธิ คือ ความมีใจตั้งมั่น อธิษฐาน คือ มีความเด็ดเดี่ยว วิริยะคือมีความเพียร สติคือมีความระลึกเท่าทัน เป็นต้น ส่วนสุขภาพจิตดีเป็นสภาพจิตที่มีความสบายใจ อิ่มเอิบใจ เข้มแข็ง เบิกบาน เกิดความสบายใจได้เสมอ เมื่อดำรงชีวิตหรือทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น

ปัญญาภาวนา หมายถึง การพัฒนาปัญญา ได้แก่การรู้เข้าใจสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริงรู้เท่าทัน สภาวะของโลกและชีวิตทำให้จิตใจเป็นอิสระได้จนถึงขั้นสูงสุดส่งผลให้อยู่ในโลกได้โดยไม่ติดโลกมีอิสระที่จะเจริญเติบโตงอกงามต่อไป พระเทพเวทีเสนอวิธีการที่จะพัฒนาตนไปสู่วิถีชีวิตที่ดีงาม เรียกว่า รุ่งอรุณ แห่งการพัฒนาตนไว้ 7 ประการ ดังนี้

1) รู้จักเลือกหาแหล่งความรู้และแบบอย่างที่ดี ได้แก่ การรู้จักใช้สติปัญญาในการวิเคราะห์ พิจารณาในการเลือก เริ่มจากการเลือกคบคนดี เลือกตัวแบบที่ดี เลือกบริโภคนิสัยและข่าวสารข้อมูลที่มีคุณค่า เรียกว่า ความมีกัลยาณมิตร (กัลยาณมิตรตา)

2) รู้จักจัดระเบียบชีวิต มีการวางแผนและจัดการกิจการงานต่าง ๆ อย่างมีระบบระเบียบ เรียกว่า ถึงพร้อมด้วยศีล (ศีลสัมปทา)

3) ถึงพร้อมด้วยแรงจูงใจให้สร้างสรรค์ มีความสนใจ มีความพึงพอใจ มีความต้องการจะสร้างสรรค์ กิจการงานใหม่ ๆ ที่เป็นความดีงามและมีประโยชน์ เรียกว่า ถึงพร้อมด้วยฉันทะ (ฉันทสัมปทา)

4) มีความมุ่งมั่นพัฒนาตนให้เต็มศักยภาพ ผู้มีความเชื่อในตนว่าสามารถจะพัฒนาได้ จะมีความงอกงามถึงที่สุดแห่งความสามารถของตน เรียกว่า ทำให้ตนให้ถึงพร้อม (อัตตสัมปทา)

5) ปรับเจตคติและค่านิยมให้เหมาะสมกับการดำเนินชีวิตที่ดีงาม เอื้อต่อการเรียนรู้ ทำให้สติ ปัญญาองอกงามขึ้น เรียกว่า กระทำความเห็นความเข้าใจให้ถึงพร้อม (ทิฐฐิสัมปทา)

6) การมีสติ กระตือรือร้น ตื่นตัวตลอดเวลา หมายถึง การมีจิตสำนึกแห่งความไม่ประมาท เข้าใจการเปลี่ยนแปลงของชีวิตและสภาพแวดล้อม เห็นคุณค่าของเวลาและใช้เวลาอย่างคุ้มค่า เรียกว่า ถึงพร้อม ด้วยความไม่ประมาท (อัปปมาทสัมปทา)

7) รู้จักแก้ปัญหาและพึ่งตนเอง จัดการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ มีความคิดวิจารณ์ตามเหตุ ปัจจยด้วยตนเอง เรียกการคิดแบบนี้ว่า โยนิโสมนสิการ (โยนิโสมนสิการสัมปทา)

แก่นธรรมของพระพุทธศาสนา คือ อริยสัจ 4 ประกอบด้วยเรื่อง ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรคความทุกข์ (ทุกข์) คือ ความไม่สบายใจทุกรูปแบบ ซึ่งทุกคนต่างก็มีประสบการณ์ตรงมาแล้วด้วยกันทั้งสิ้น สาเหตุของความทุกข์ (สมุทัย) คือ ความคิดที่เป็นอกุศล (คิดด้วยความโลภและความโกรธ) เพราะไม่มีความรู้ในอริยสัจ 4 และไม่สามารถในการปฏิบัติธรรมตามมรรคมรรค 8 ได้อย่างถูกต้อง ครบถ้วน และต่อเนื่อง (มีความหลง

หรือโหมหรือวิชา) หรือมีกิเลส 3 ตัว ความดับทุกข์ (นิโรธหรือนิพพาน) คือ ภาวะที่ไม่คิดอกุศลจึงไม่มีความทุกข์ ถ้าดับความทุกข์ได้ชั่วคราว เรียกว่านิพพานชั่วคราว ทางปฏิบัติเพื่อความดับทุกข์ (มรรคมงคล 8) คือ วิถีปฏิบัติธรรมเพื่อดับความทุกข์ การปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวันโดยการเจริญสติสลับกับการทำสมาธิก็เพื่อไม่ให้คิดอกุศลและให้คิดแต่กุศล เพื่อให้จิตใจมีความบริสุทธิ์ผ่องใสอย่างต่อเนื่องตามโอวาทปาฏิโมกข์ ในชีวิตประจำวันควรฝึกพัฒนาจิตด้วยการฝึกเจริญสมาธิสลับกับการฝึกเจริญสติ การฝึกเจริญสมาธิก็เพื่อหยุดความคิด พักสมอง และพักร่างกาย การฝึกเจริญสติก็เพื่อการรู้เห็นความคิดและควบคุมความคิดให้เป็นไปตามโอวาทปาฏิโมกข์ พร้อมทั้งใช้เวลาในการศึกษา ทบทวน แก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยธรรม รวมทั้งใช้สติปัญญาทางโลกและสติปัญญาทางธรรมควบคู่กันไปอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาจิตของตนเองให้เป็นบุคคลที่ประเสริฐ

สรุป

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คือการฝึกอบรมและพัฒนาพนักงานในองค์กร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการทำงานคนเดียวและการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม หากมองในรูปแบบการบริหารธุรกิจแล้ว การที่จะให้พนักงานฉลาดขึ้น เก่งขึ้น ทำงานเร็วขึ้น ก็เป็นสิ่งที่ดี ไม่ว่าองค์กรแบบไหนก็อยากได้ แต่คำถามที่องค์กรทั่วไปเจอก็คือ “จะอย่างไรให้พนักงานสามารถเติบโตได้อย่างต่อเนื่องและทั่วถึง” หมายถึง การทำให้พนักงานทุกฝ่าย ทุกระดับ สามารถพัฒนาได้เรื่อย ๆ ทุกปี ส่วนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นกระบวนการที่พระพุทธศาสนาถือว่าเป็นธรรมชาติที่มีอยู่และเป็นไปตามธรรมชาติ ดังนั้น กระบวนการต่าง ๆ ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จึงเริ่มต้นที่ตัวบุคคลกล่าวคือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในด้านต่าง ๆ นั้น ได้กำหนดเอาบุคคลเป็นจุดศูนย์กลาง แล้วนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาใช้เป็นส่วนประกอบในการพัฒนา ซึ่งจะให้ความสำคัญทั้งเรื่องของ ร่างกาย และจิตใจ โดยหลักธรรมหลักที่นำมาใช้ในการพัฒนา คือ หลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีลสิกขา สมาธิสิกขา และปัญญาสิกขา ซึ่งหลักธรรมทั้งสามประการนี้จะ เป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ได้เป็นอย่างดี

เอกสารอ้างอิง

- โกศล เพ็ชรวงศ์. (2543). พระพุทธศาสนากับการพัฒนาตน. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต. นครปฐม: โรงพิมพ์บัณฑิตวิทยาลัย.
- แก้ว ชิตตะขบ. (2549). รวมวิชานักธรรมชั้นตรี. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัท นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ จำกัด.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2538). พุทธธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2549). พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัท สหธรรมิก จำกัด.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2561). การพัฒนาที่ยั่งยืน. (พิมพ์ครั้งที่ 21). โรงพิมพ์สหธรรมิก. กรุงเทพมหานคร.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 11 สุตตันตปิฎกที่ขนิทายปาฏิภวรรค. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 34 อภิธรรมปิฎกธรรมสังคณี. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.